

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZİ

YALNIZLAŞMADA BİREY VE TOPLUMUN ROLÜ

Araştırma sorusu: Yusuf Atılgan'ın Bütün ykleri adlı yapıtında yalnızlık izleğinin oluşumunda toplumsal ve bireysel sebepler nasıl işlenmiştir?

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3821

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. YALNIZLIK.....	5
2.1. Yalnızlığı Oluşturan Bireysel Sebepler.....	5
2.1.1. Toplumdan Farklı Düşünce Yapısına Sahip Olmak.....	6
2.1.2. Bireysel Tecrübeler.....	8
2.1.3. Fiziksel Farklılıklar.....	10
2.1.4. Statü.....	11
2.2. Yalnızlığı Oluşturan Toplumsal Sebepler.....	12
2.2.1. Önyargılar.....	13
2.2.2. Kıskançlık ve Dedikodu.....	15
3. SONUÇ.....	18
4. KAYNAKÇA.....	20

1.GİRİŞ

Bu tezin yazılma amacı, Yusuf Atılgan'ın Bütün Öyküleri adlı yapıtında seçilen öykülerde yalnızlık olgularının değerlendirilmesidir. Bu çalışmada, yalnızlığın toplumsal ve bireysel sebepleri işlenmiş olan yalnızlık temalı öykülerde evlilik, statü, iç çatışma gibi izlekler figürler üzerinden değerlendirilmiştir. Yusuf Atılgan'ın öykülerindeki hayata ver topluma bakış açısının sağladığı anlam ve anlatım biçimleri üzerinden yalnızlık olgusu aktarılmıştır.

Yalnızlık olgusu, Türk Edebiyatı'nda işlenmiş bir tema olmasının yanı sıra Yusuf Atılgan yalnızlık olgusunu işleyen ve bu şekilde öne çıkan yazarlardan biridir. Yalnızlık izleği, Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli ve Aylak Adam yapıtlarında da işlenmiştir. Aylak Adam yapıtında odak figür üzerinden yalnızlık olgusu ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Anayurt otelinde ise bireyin yalnızlaşmasının yanı sıra toplumun içindeki çarpık ilişkilere yer vermiştir. Bu iki yapıtta Yusuf Atılgan'ın genel olarak edebi anlayışı anlaşılrsa da bütün öykülerinin toplandığı bu yapıtta, her iki olguya da rastlanır.

Yalnızlığın sebepleri figürler üzerinden ve öykülerdeki figürlerin birbirleri arasındaki ilişkileri ele alınmış ve anlatılmıştır. İkinci bölümde ise yalnızlık olgusunun bireysel özellikleri işlenmiş ve bireylerin topluma uzaklaşması, uyumsuzluk ve bireyin yaşadığı iç çatışma ve toplumdan onu uzaklaştıran kurallar belirtilmiştir. Üçüncü bölümde, yalnızlık olgusunun toplumsal sebeplerinden bahsedilmiştir. Toplumsal sebepler içinde bireyin üstündeki toplum baskısı, sosyal ilişkiler, iletişimsizlik ve bunun gibi sebepler irdelenmiştir.

Yalnızlık, içinde yaşadığımız toplumsal düzen bağlamında, yanında bir bireyin olmaması ve toplumun içinde bulunmamasından çok, ruhsal anlamda yanında birinin olmaması, kişinin düşüncelerin desteklenmemesi ve kişiyi anlayan birinin olmaması durumudur. Bir başka deyişle,

toplumun içine karışmamak, bir bütünün parçası olmamaktır. Bireyin en temel içgüdülerinden biri de budur; bir toplumu oluşturan yapı taşlarından olmak. Toplumun bir parçası olamamak ve sağlıklı ilişkiler kuramamak yapıtta yer verilen ana sorunsaldır. Toplumun içine karışabilmenin şartlarından biri ise, onun kurallarına, görüşlerine uymayı gerektirir. Saygı duyulmalı, toplum tarafından sayılıp sevilmesi, içinde yaşanan topluluğa karşı aidiyet duygusu hissedilmelidir. Yalnızlaşan insanlar aidiyet duygusunun bir parçası olamazlar ve kendi başlarına kalırlar, toplumdan dışlanmış olurlar ve yapıtta da örnekleri görüleceği üzere yadırganırlar, dedikodulara ve insanların “sıra dışı” bakışlarına maruz kalırlar.

Yusuf Atılgan’ın Bütün Öyküleri adlı yapıtta bulunan öykülerde geçen odak figürlerin ortak özellikleri hepsinin toplumdan farklı özellikleri bulunmasıdır. Kimi toplumun kurallarına uymayı reddederken, bazıları da bu özellikleri yüzünden insanlar tarafından yadırganır, olumsuzlaştırılır ve gözlerinde bir “burjuva” ve ulaşılmaz statüsü kazanır. Öykülerin bütününde birinci tekil kişi tarafından dile getirilen bu düşünceler figürlerin yabancılaşma şeklini gösterir. Figürler öykülerin çoğunluğunda ve genel olarak toplumsal yapıyı eleştirirken, aynı zamanda kendi düşünce yapılarının toplumdan nasıl ayrıldığını da belirtirler. *Evdeki, Tutku, Yaşanmaz* gibi öykülerde, bireyin topluma karşı yönelttiği birinci tekil kişi dilinden yapılan eleştirilere rastlanır.

Yusuf Atılgan’ın Bütün öyküleri adlı yapıtta yer alan öykülerde çarpık ilişkiler, insanların yadırgayıcı bakışları, eleştirileri yalnızlığın sadece figürlerde bitmediğini gösterir. Yalnızlık karşılıklıdır, toplum ve birey karşı karşıya gelmektedir. Sadece bireyin farklılaşması yeterli değildir, toplum da bireyi dışlar. Bu yüzden bireysel sebepler ve toplumsal sebepler birbirlerini tamamlayan unsurlardır ve çalışmada bu olgular birbiriyle ilişkili olacak şekilde ele alınacaktır.

2.YALNIZLIK

Yusuf Atılgan'ın Bütün Öyküleri yapıtında *Evdeki, Saatlerin Tıkırtısı, Tutku, Kümesin Ötesi, Dedikodu, Yaşanmaz, Çıkmayan, Ağaç ve Eylemci* adlı öykülerde yalnızlık izleğinin öne çıktığı görülür. Yalnızlık bireyin tek başına olması durumudur ve birey hem kendini dışlayarak hem de toplumun onu dışlamasıyla ortaya çıkabilir. Farklı davranışlarda bulunmak, toplumun kurallarına karşı gelmek, toplumun genelinden farklı düşmek yani bu toplumsal kuralların başka bir şekilde yorumlanmasıyla topluma karşı yabancılaşmak, insanın kendi bilinci ve kişiliği çerçevesinde karışımıza çıkabilecek bir durumdur. Seçilen dokuz öyküde bu başlık altında yalnızlık olgusunun toplumsal ve bireysel sebepleri tartışılacaktır. Öykülerde odak figürler yalnızlık duygusu içindedirler. Bunların yanı sıra yabancılaşma, sosyal ilişkiler, dedikodu, yargılama gibi ifadeler ön plana çıkmaktadır.

2.1. YALNIZLIĞI OLUŞTURAN BİREYSEL SEBEPLER:

Yusuf Atılgan'ın Bütün Öyküleri adlı yapıtta bireysel yalnızlığın sebepleri ortaya çıkar. Farklı düşünce yapısına ait olmak bireysel yalnızlığın sebeplerinin temelinde yatar. Yalnızlık insanın kendi kendini toplumdaki yabancılaştırması ve uzaklaştırması şeklinde gözlemlenebilir. Farklı düşüncelere sahip olmak, kişisel yaşanmışlıklar, fiziksel farklılıklar, statü gibi olgular, yapıtta bireyin kendini zamanla toplumdaki uzaklaştırması ve yabancılaştırması üzerine etkili olan olgular olarak öykülerde değerlendirilmiştir. Yapıtta anlatımın bireysel veya birincil kişi dilinden olması; iç monolog, bilinç akışı gibi anlatıcı figürün duygu durumunu ve bulunduğu ortamı daha iyi anlaşılmasını sağlayan anlatım teknikleri kullanılmıştır. Yusuf Atılgan'ın yapıtında yalnızlığın bireysel sebeplerin değerlendirilmesi yazarın kullandığı dilde fazla sıfatlar ve betimlemeler

olması ve kullandığı anlatım tekniklerinin de yine bireyin iç dünyasına yönelik olması ile okuyucuya sunulmuştur.

2.1.1. TOPLUMDAN FARKLI DÜŞÜNCE YAPISINA SAHİP OLMAK

Farklı düşüncelere sahip olmak, toplumda normal olarak görülen bir davranıştan uzaklaşmak, bağnaz ve geleneklerine bağlı olan insanlar arasında garipsenir çünkü böyle bir toplumda belirli bir düzene alışmış insanlar, yeniliğe açık değildirler. *Evdeki* öyküsünde odak figürün annesi, *Dedikodu* öyküsünde mahalleli ve *Yük* öyküsündeki “sürü” bağnaz insanların etkilerini göz önüne sermektedir. Bu sebepten dolayı farklı düşünen insanlar, toplum tarafından sarılıp sarmalanmaz, aksine, dışlanırlar ve eleştirirler. Toplumda yaygın olan eğilim ise bu bireylerin içinde düzenin dışına çıkan insanları yadsımaları ve içinde istememeleridir. “*Evdeki*” adlı öyküde bir anne ve kızın zamanla birbirinden farklılaşması gözlemlenmektedir. Bunun sebebi ise kızın annesinin sahip olduğu toplumsal ahlak anlayışına ters düşmesidir. “-*Kaç kere söyledim sana, evlenmek istemiyorum ben. –El âlem ne diyor biliyor musun? Eksiği var onun, diyor. –Ne derse desinler, istemiyorum. Kaçınıcı bu? Üstüme varma benim. Kaçarım yoksa. Satarım babamdan kalan bağı, tarlayı; alır başımı kaçarım*” (Atılğan, 16) Odak figür- ismi verilmemiştir- annesi ile tartışmaktadır çünkü kızı evlenecek yaşa gelmiş olmasına rağmen evlenmek istememektedir ve evliliği gerekli bulmamaktadır. Buna karşılık, içinde bulunduğu toplumda ahlaka yönelik algı, evliliğin belirli bir yaştan sonra şart olduğu, yanında bir erkek olmadan korumasız ve güçsüz olacağı yönündedir. Bu durumun sonucunda, toplum tarafından birey sıra dışı olarak karşılanmıştır.

Evdeki hikâyesinin ana figürünün annesi ile ilişkileri toplumdaki anne-kız ilişkisinden farklı ve mesafelidir. Bunun temelinde yatan sebep ise annesi ile düşüncelerinin çatışmasıdır. *Evdeki* adlı

öyküde anne figürü toplumda baskın olan tutucu görüşü temsil etmektedir. Onun için evlilik bir kadının toplum içinde barınabilmesi için bir şarttır. Evlilik konusunun yine gündeme gelmesi ve kızın uçarı düşünceleri üzerinden tartışan anne-kızın arası açılmaya başlamıştır. “*Neden böyle olduk biz? Anne-kız değil, sanki yabancıyız. Sebebi ne bunun? Garip töreleriyle bu kasaba mı, başkaları ne der tasası mı?*” (Atılğan, 19) Anne-kızın düşüncelerinin çatışması, farklı ahlak görüşlerine sahip olmalarından kaynaklanır. Ahlak kavramı, toplumda bireyin doğru ve yanlış ayırmasında kullandığı değerler ve ilkelere verilen addır. Annesini diğer insanların söylemlerinden çekinmesi ve çevresindeki insanların o söylemlerine göre yaşaması, annesinin doğru ve yanlış ayırt etmesinde kullandığı ölçüdür. Bir başka deyişle, toplumun onayı onun için bir karar verme mekanizmasıdır. Kızı için ise bu değer ve yargılar bütünü farklıdır. Onun için kendi hayatı hakkında insanların ne yorum yapacağı, neyin doğru olup olmadığını belirlemede bir yargı ölçüsü değildir, insanların kendilerine göre, bireysel bir şekilde, düşünüp vardıkları yargılardır.

Yusuf Atılğan’ın Bütün Öyküleri adlı yapıtta farklı düşüncelerin oluşturduğu farklılaşmaya *Eylemci* adlı öykü örnek verilebilir. Sağ-sol siyasi kavgalarının konu alındığı *Eylemci* adlı öyküde, farklı düşünce yapıları insanların ayrışmasına sebep olmuştur. Türk siyasi tarihi boyunca rastlanan sağ-sol kavgaları, toplum üzerinde bariz bir şekilde bölücü bir etkiye sahip olmuştur. Bu bölücü etki sonucunda bireyin toplumdan dışlanmasını da beraberinde getirmiştir. Farklı siyasi görüşe sahip olan ya da belirli siyasi görüşe sahip olmayan insanlar toplumda yabancılaşmış ve dışlanmıştır.

“Gençleri Türkcülük, ülkücülük konusuna çekmek için çabalarımız. Öteki öğretmenlerden bize uymayanları solcudur diye suçlayıp, soruşturma açtırıp ayaklarını kaydırması. Yaşımız yetmiş geçtiği halde şimdi de gençmiş gibi uğraşıp

didinmesi.(...) ‘Solcular sarmış her yanı, köklerini kazıyacağız.’ Diye bağırırken dişleri fırlıyor ağzından.” (Atılgan, 104)

Toplumda farklı ve karşıt siyasi görüşler bulunmaktadır. Bu anlayışa karşı gelmiş olan insanların üzerinde bir baskı kurulmuştur ve bu tür farklı siyasi görüşlü insanlara karşı toplumdan uzaklaştırılma girişimlerinde bulunulmuştur. Birbirine uymayan iki zıt görüşe sahip gruplar, özellikle de kendilerinin siyasi görüşlerine uymayan insanlar üzerinde baskı kurmuşlardır. Bireyin kendini yalnızlaştırma noktası ise farklı bir siyasi görüşe inanmasıdır.

Yapıtta *Tutku* öyküsü farklı düşünce yapılarının ön plana çıktığı bir öyküdür. Burada farklı düşünce yapısına sahip olan kişi odak figür Osman’dır. Öykü de anlatıcı yani Osman deli olarak betimlenmiştir. Osman sıra dışı kabul edilen düşünce yapısına sahiptir ve bu yönüyle toplumdan dışlanır. Osman’ın toplumdan dışlanması çocuklar aracılığıyla okura aktarılır.

“Çocukları sevmiyorum. ‘Osman, oscuk, gözü boncuk!’ Artık boncukları da sevmiyorum. Yıllar önce bütün boncuklarımı attım. ‘Osman be, bir dizi deve boncuğuna kandırmışlar seni ha?’ derlerdi. Bağıra bağıra ağlardım Bana o bir di<i gök boncuğu vereni unuttum. Çocuklar unutmuyorlar.” (Atılgan, 28)

Öykü boyunca küçük çocukların Osman’la “dalga geçtiği” gözlemlenmektedir. Çocuklar *Tutku* adlı öyküde bir semboldür, saflığı temsil ederler. Çocukların saf olmaları her şey, buna kötü şeyler de dâhildir, dile getirmeleri şeklinde karşımıza çıkar. Çocukların dalga geçmesi, onların Osman’ı başkalaştırdıklarını göstermektedir. Benzer bir şekilde toplum da Osman’ı başkalaştırmakta, onu hafife almakta ve farklı bir düşünce şeklini toplum içinde kabul edememektedirler. *“Ertesi gün bütün köylü biliyor gibiydi. Bana Hatçe’nin lafını ettiriyorlar, tutup gülüyorlardı. Çok gürültülü, karmakarışık günlerdi. Pamuk tarlasında anama*

sataşmışlar.” (Atılğan, 32) Toplumun geri kalanında Osman’a karşı olan tutum ciddiye almama şeklinde ortaya konur.

2.1.2. BİREYSEL TECRÜBELER

Kişisel yaşanmışlıklar, yapıtta yalnızlığın bireysel sebepleri arasındadır. Yusuf Atılğan’ın Bütün Öyküleri adlı yapıtta geçen figürlerin bireysel yaşamları ve insanlarla bu yaşanmışlıklarının toplum tarafından bilinmemesi, önemsenmemesi, onları yalnızlığa sürükler. *Saatlerin Tıkırtısı* adlı öyküde kasabadaki saatçi ömrü boyunca insanlardan uzak bir hayat geçirmiştir. Kabada yaşayan insanlar ise bu adam hakkında pek bir bilgiye sahip değillerdir ve çekinmektedirler. *“Ben saatçiye soru sormak gereğini de duymuyorum. Yalan söyleyeceğini biliyorum. ‘İşler nasıl ustam?’ desem gözlüklerinin üstünden kuşkuyla bakar bana, ‘Kim bu herif? Neden soruşturup duruyor? Vergimi artırmak için mi gönderdiler bunu?’ diye düşünür.”* (Atılğan, 21) Odak figür saatçi A. Yayladan’ın başka bir figürün gözlemi dile getirilmektedir ve ona göre bu saatçi bir merak konusudur çünkü kimse onu tanımamaktadır. Saatçi de kendi yaşamını başkalarına açmamıştır. Kimseyle bir yakınlık kurmaması ve mahallede büyük bir merak ve gizeme bürünmesi de onun diğer insanlar tarafından uzak durulmak istenen bir figür olmasına neden olmuştur. Bunun yanında mahalleli de onun sıradan bir adam olduğunu düşünmemekte, sadece özel hayatı hakkında fikirleri bulunmamaktadır. *“İzmir fuarındaki sırtlanı düşünüyorum. Kafesinin beton tabanı çepeçevre aşınmış; gezinmekten. Aşınan yer kafesinin en uzun yolu.”* (Atılğan, 21) Anlatıcı tarafından saatçi için kullanılan sırtlan ve kafes benzetmesinde, kafes saatçinin özel hayatı için kullanılmıştır. Kafesinin beton tabanının aşınması ise çok fazla kez hayatının içinde gidip gelmiş, değişimler yaşamış ve fazlaca deneyim edinmiş olduğunu göstermiştir. Bu da saatçinin kendi hayatında ne kadar çok şey yaşamış olduğunu doğrular. Bu

yaşanmışlıkların kimse tarafından bilinmemesi onu yalnız ve insanlardan kuşkucu bir hale getirmiştir.

Odak figürün tecrübelerini aktarmada anlatım teknikleri önemli bir rol oynar. Kullanılan iç monolog ve bilinç akışı gibi teknikler, toplumun geri kalanının bilmediği yaşanmışlıkları okuyucunun gözleri önüne sermektedir. *Saatlerin Tıkırtısı* adlı öyküde birinci tekil kişi üzerinden bir anlatım vardır ve bu anlatım anlaşılması güç olan A. Yaylıdan figürünün insanlar üzerindeki izlenimini gösterir. “*İzmir fuarındaki sırtlanı düşünüyorum. Kafesinin beton tabanı çepeçevre aşınmış; gezinmekten. Aşınan yer kafesinin en uzun yolu.*” (Atılğan, 21) Kullanılan iç monolog tekniğinde sırtlan, saatçinin kendisini temsil eder. Kafesinin beton tabanı onun hayatıdır. Aşınmış olması ise yaşanmışlığının çok olduğunu gösterir. Fakat insanların bu sırtlana bakıp yapabildikleri tek şey kafesinin ardından onu izlemek ve aslında orda ne yaşandığını bilmeden gözlemlemektir. Bu insanda merak duygusunu uyandıran bir durumdur.

2.1.3. FİZİKSEL FARKLILIKLAR

Yusuf Atılğan’ın Bütün Öyküleri adlı yapıtta işlenmiş olan figürler arası ‘farklılıklar’, bireyin dışlanmasının birincil sebebi arasında gösterilir. Toplumun geri kalanından farklı düşünsel ve fiziksel özelliklere sahip olmak, toplumun geri kalanı tarafından yan gözle bakılmaya sebep olur. “*Kısa boyluyum ben. Bücürüm. ‘Bacaksız’ derdi babam, kızardım. –Aldırma, dedi. Aldırdığım yoktu, çıktım.*” (Atılğan, 68) “Yaşanmaz” öyküsünün odak figürü kısa boylu olduğu için babası ona bir isim takmakta ve aslında bu şekilde onun bir özelliğini ortaya çıkartarak toplumun geri kalanından farklılaştırmaktadır. Öyküde ona takılan tek isim bu değildir. “*Sen başkasın’ derdi öğretmen; başı benim söyleyeceğimi bildiği bir sözü kaçırmaktan korkuyormuş gibi öne eğik, sağ eli kulağında, gözleri kısılmış, yüzünde belli belirsiz pis bir gülüş ‘Değil mi filozof?’ Ötekiler*

gülerdi, çın çın öterdi sınıf. Utanırdım.” (Atılgan, 68) Odak figürün öğretmeni yine onu diğer çocuklardan farklı kılacak bir sıfat kullanmıştır; “filozof”. Onun “benzersiz” olduğunu da aynı zamanda vurgulamış ve sınıf arkadaşlarından onu uzaklaştırmıştır. Arkadaşları da onun ayaklarının altı parmaklı olması ile dalga geçmektedir ki bu da onu arkadaşlarından ayıran bir fiziksel özelliktir. Yalnızlaşan odak figür ise bu döngünün içerisinde çıkışı intihar etmekte bulmuştur ve yalnızlığına son vermek, toplumdan ayrılmak arzusu içine girmiştir.

Dedikodu adlı öyküde ise Koca Gelin’in söylemleriyle anlatılan kısımlarda onun etrafında olan kişilerin fiziksel özelliklerine değindiği gözlemlenir. Özellikle hazzetmediği kişiler hakkında konuşurken onların fiziksel özelliklerinden dem vurur. Bir başka deyişle, insanların sıra dışı özellikleri olarak fiziksel özellikleri vurgulanmaktadır. “*Eltim ova işine gitmez. Elleri apapaktır. İnsanın burnuna burnuna uzatır; herkes övsün ister. Morarmasınlar diye çamaşırı ılık suyla yıkar. Isınamadım ona. Kaynanam ‘Küçük oğlumu şehirden everecem’ derdi. En sonunda bunu bulup getirdi. ” (Atılgan, 45)* Koca Gelin’in elisinden hazzetmediği ve onu aileye kabul etmek istemediği, öykünün genel söyleminden anlaşılmaktadır. Ellerinin güzel olması ve buna yönelik eltinin davranışları ona ısınamamasını ve uzaklaşmasının görünür sebeplerinden biridir. “*Kaynım ince bir oğlandı; sakalı çıkmadan yüzü buruştu. Şimdi bakkallık yapıyor. Bunun şehirden gelmiş diye bir kasılması vardır; ısınamadım. Başkasının pişirdiğini yemez; köyde et keserler, almaz; ille Manisa’dan gelecek.” (Atılgan, 45)* Koca Gelin’in “kaynını” yine fiziksel görünüşü bağlamında değerlendirmesi ise ailenin uzaklaştırma çabası ise bireyleri fiziksel yönünden ayırıştırarak, onlara farklı özellikler yükleyerek olmuştur. Fiziksel özellikleri üzerinden yaptığı yorum ise dil bakımından aşağılayıcı bir üslupla yazılmıştır.

İnsanların dış görünüşü üzerine isim takma, alay etme kişileri başkalaştırmaya ve ötekileştirmeye sebep olur. İsim takma, bir insanın dış görünüşünü nitelendirmek için kullanılır ve peşin bir

hüküm sunulmasını sağlar. *Ağaç* öyküsünde de bunun bir örneğine rastlanmaktadır. “*Ali’nin ‘Ulan bu öksüz falan değil, düpedüz öküz; adamın kemiklerini kırar bu’ demesinden sonra Öküz Mehmet adını taktılar ona.*” (Atılgan, 97) Fiziksel özelliklerinin farklı olması, Mehmet’in bir alay konusu olmasını sağlamıştır. Zaten öksüz olması yönüyle ayrışan Mehmet, bir de güçlü ve kuvvetli olması yönüyle, diğer insanlardan ve çoğunluktan farklılaşmıştır.

2.1.4. STATÜ

Yapıtta toplumun geri kalanından farklılık olarak kabul edilebilecek olgulardan biri de statüdür. Statü, bir kişinin toplum içerisindeki diğer insanlara göre olan konumudur. Bir insanın statüsü toplum içerisinde yerini belirler. Toplumun farklı katmanlarında statüsü bulunan insanlar, toplumun geri kalanından bu şekilde ayrılmışlardır. Para, insana toplumda bir statü kazandırır. Zengin insanlar toplumda genellikle saygınlık kazanmış bireylerdir ve toplumun üst sınıflarında yer alırlar. *Çıkmayan* öyküsünde paranın getirdiği statü sorunsalına eleştirel bir gözle yaklaşmıştır. “*Cebindeki tomarı yokladı. Oradaydı. Rahatlık verici; sevmediği, alışamadığı işinden onu kurtaracak, bu toplumda kişinin özgür kalabilmesi için tek araç olarak düşündüğü paraydı bu. Yağlımsıymış, olsun. Temizi yağlısından değerli değildi.*” (Atılgan, 75) *Çıkmayan* adlı öyküde, bir hırsızlığa karışan odak figür, çaldığı paranın ona getirisinden bahsetmektedir. Paranın elini rahatlatacağını, istediği şeyi yapacağını yani “özgür kalabilmesi için tek araç” olduğunu düşünmektedir. Para üzerine kurulu olan toplumsal düzeni eleştiren odak figür, toplumun geri kalanından ayrışacağını düşünmektedir. Farklılıklar, toplumdan ayrılmasına ve yalnızlaşmasına neden olur. Zengin kişide toplumun üst kesiminde olacağı düşüncesi hâkimdir.

2.2. YALNIZLIĞI OLUŞURAN TOPLUMSAL SEBEPLER:

Bireylerin yaşadığı yalnızlığının bireysel olmasının yanı sıra, toplumsal sebepleri de olabilir. Yapıtta yalnızlaşmanın bu çalışmada ele alındığı ikinci sebep toplumsal sebeplerdir. Toplumsal sebepler önyargılar, dedikodu, çarpık ilişkiler, evlilik ve bunun gibi olgular bulunmaktadır. Yapıttaki öykülerde toplumun ayrışmasında rol oynayan bu tür ilişkiler, toplumun bireye karşı tutumunu da belirleyen etkenlerdendir. Yapıtta belirtilen toplumsal sorunlara değinilmiş ve bu olgular figürlerin tutumları üzerinden işlenmiştir. Yalnızlaşma eylemi ilk başta bireyin kendisini soyutlaması ile başlasa da daha sonra toplumsal olarak dışlanmayla devam etmektedir. Bu şekilde yalnızlık hem bireyin etkisiyle hem de toplumun etkisiyle oluşur.

Öksüz olmak, bir bireyin anne babası olmaması, geleneksel toplum yapısında bireyin toplum tarafından farklı bir gözle bakılmasına sebep olan bir özellik olmuştur. İnsanlara takılan sıfatlarda da statülerin belirleyiciliği ortadadır. *Ağaç* öyküsünde ana figür, Öksüz Mehmet'tir. "*On bir yaşındayken babası, on üçüncüde anası öldüğü için köyün yaşlıları ona öksüz demeye başladılar*" (Atılğan, 97) Toplumda takılan sıfatlar her zaman bireyi yüceltecek nitelikte değildirler. Toplum yapısı içerisinde öksüz kalan insanlar, daha çok acınan bireylerdir. Bu da onları toplumda daha yardıma muhtaç bir sınıfa koyar. Bunun başlıca sebeplerinden biri insanların öksüz bir birey hakkında genellikle empati kuramamasından kaynaklanır. Öksüz olan bireyin de topluma ayak uyduramaması bu sebepten ileri gelir. Bireyin de toplumdan uzaklaşması, anlaşılabilmesi ve toplumun geneliyle düşünce biçiminin ve hayatını devam ettirme biçiminin uyuşmamasından kaynaklanır.

2.2.1. ÖNYARGILAR

Önyargı, bir insanı tanımadan, onun hakkında fikir sahibi olmadan, iletişim kurmadan, kişilik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmadan sadece dış görünüşüne bakarak büyük oranda dayanağı

bulunmayan yargı biçimidir. Bu yargıların çoğunluğu gözleme dayalıdır ve insanı anlamak üzerine değil dışarıdan analiz etmek üzerinedir. Bu yargıları edinmesi kolaydır ve tamamen ilk izlenimlere dayanır ve her birey birinin dış görünüşüne baktığında benzer izlenimlere sahip olabilir. Bunun sebebi toplumda yaşayan insanların bakış açısının benzerliğindedir, yani “normal” tanımının onlarda uyandırdığı anlamın benzerliğindedir. Bireylerin toplumun genelinde olan önyargılarına kulak asarak, fazla sorgulamadan diğer bireylerin oluşturduğu önyargıları göz önünde bulundurarak dışlamasını ve kendini o kişiden uzaklaştırma isteğini tetikler, yani toplumdaki bireyler bilmedikleri kişilerden önyargılar sebebiyle çekinmektedirler. Yapıttaki *Saatlerin Tıkırtısı* öyküsünde toplumun saatçiye yargıyla yaklaşmasının bir örneğine rastlanır:

“Komşulardan birine soracaktım. Ama kime? Karşiki bakkala mı? Olmaz güvenim yok ona. Saatimi karşı saatçiye onartmak istiyorum. Nasıl adamdır? İçinden değerli bir parçayı değiştirir mi dersin?’ diye sorsam, ‘Eh, hiç duymadım ama belli olmaz. Kişioğlu bu’ falan deyip kuşkulandırır beni yok yere.” (Atılğan, 22)

Yapıtta *Saatlerin Tıkırtısı* adlı öyküde geçen saatçi çevredekiler tarafından tanınmaz fakat onun hakkında duydukları şeyler onları fazlasıyla etkilemiş ve ister istemez saatçiyle iletişimden kaçınmışlardır. Saatçi hakkında fazla bilgiye sahip olmayan anlatıcı kişi, mahalledeki bir esnaftan aldığı fikirle saatçiden kuşkullanmış ve ondan uzak durması gerektiğini düşünmüştür. Toplumda önyargıyla karşılandığının göstergesi ise saatçiye “Kişioğlu” denmesidir. Burada kullanılan anlamı ile kişioğlu toplum için yabancı bir bireydir ve kimse onun hakkında bir yargıya varacak kadar fazla tanımamaktadır. Kimsenin onu tanımak için bir çaba göstermemesi toplumda

bilinmeyenin doğurduğu merak ile beraberinde kuşkuyu da getirmiştir. Bu kuşku ise saatçinin toplum tarafından bütünü bir parçası olarak kabul edilmemesini sağlamıştır.

Bahsi geçen öyküde önyargı, anlatım teknikleri ile ifade edilmiştir. *Saatlerin Tıkırtısı* adlı öyküde anlatıcı kişi tarafından kullanılan bilinç akışı tekniği toplumun saatçi hakkında edindiği önyargını ifade edilir.

“Ben saatçiye soru sorma gereğini de duymuyorum. Yalan söyleyeceğin biliyorum. İşler nasıl ustam desem gözlüklerinin üstünden kuşkuyla bakar bana. ‘Kim bu herif? Neden soruşturup duruyor? Vergimi arttırmak için mi gönderdiler bunu? (...) Evli olduğunu, çocuğu olmadığını, çocuk istemediğini de biliyorum. Bütün uyanık düş görenler gibi o da az bencil değildir” (Atılgan, 21)

Tekniğin amacı birinci tekil kişinin tarafından zihinden geçen düşünceleri aktarılmasıdır. Bu da *Saatlerin Tıkırtısı* adlı öyküde toplumun içinden birinin saatçi hakkında gerçekten ne düşündüğünün açık ve doğrudan aktarılmasını sağlar. İnsanlar, saatçiyi bencil, yalancı gibi sıfatlarla tanımlamaktadırlar fakat bu bilgilerin geçerli dayanakları bulunmamakta ve bu durum saatçinin gerçek kişiliğine ters düşmektedir. Aynı şekilde insanlar da birbirlerini bu asılsız bilgilerle etkilemektedir. Çevredeki insanlar ise git gide saatçiden onun hakkında duyduklarından dolayı uzaklaşmıştır. Saatçinin yalnızlaşması ise çevresindeki insanların ondan uzaklaşması ile gerçekleşmiştir ve insanlar onu tanımadan, duyduklarından yola çıkarak ondan çekinmişler ve uzaklaşmışlardır.

2.2.2. KISKANÇLIK VE DEDİKODU

Kıskançlık, toplum içinde eğer daha üstün özelliklere sahip biri varsa onun yerinde olmayı içten içe dilemek, o bireyi kontrolü altına almak ya da sevilen bir kişiyi bir başka insanla ilgilendiğinde

ortaya çıkan imrenme durumudur. Herhangi bir üstün özelliğe sahip olan bir bireyin dışlanması da kıskançlık ile bağlantılı olarak gerçekleşir; toplum onu dışlar. *Kümesin Ötesi* öyküsü de bu olguyu ele almaktadır.

“Kadın gitti mi ötekiler şaşırmış, ‘Nasıl yaklaşıyorsun korkmadan?’ diyorlar. Aralarında gıdaklıyorlar. Benden uzak duruyorlar. Horoz üstüme atlayıp başımdan tüyleri yoluyor. ‘Pis tavuk’ diyor. ‘Kadının avcundan yem yedin diye kendini bir bok mu sanıyorsun?’” (Atılgan, 41)

Kümesin Ötesi adlı öyküde insanlarla iletişim kurmasıyla ayrışan tavuk, diğer horozlar tarafından kıskançlığa uğramaktadır çünkü o tavuk daha çok yem yemektedir ve bu özelliği sayesinde onlardan farklılaşır ve konumu dolayısıyla kümesteki horozların imrendiği bir noktaya erişir. Fakat bu ayrışma o tavuğun da kümesteki hayvanların geri kalanı tarafından dışlanmasına sebep olur. Diğer horozlar onları aralarına almak istememekte, arkasından konuşup onu dışlamaktadırlar.

Kümes, öyküde topluluğun sembolüdür. Öyküde kullanılan horoz figürü ise toplumda baskın olan bireyi temsil eder. Tavuklarla dolu bir kümesi nasıl bir horoz kontrol edip baskılıyorsa, baskın olan horozun söyledikleri, kümesin geri kalanının da düşünceleri üzerinde etkilidir. Horozun söyledikleri de tavukların geri kalanın yaptığı davranışları ve kıskançlıkları açıklar niteliktedir. Sonunda o kişi uyumsuz olarak değerlendirilir ve toplumun düzenini bozan biri haline gelir ve düzenin dışına atılmaya çalışılır.

Dedikodu, toplumun içinde ayrışmaya sebep olan başka bir unsurdur. Dedikodu, bireylerin kişisel hayatı hakkında geçen konuşmalardır ve genellikle toplumun geri kalanının ilgi alanı dâhilinde değildir. Dedikodu, olayların çarpıtılması üzerine olabilir. Dedikodu toplum içinde kutuplaşmaya

veya bir bireyin toplumdan dışlanmasına sebebiyet verir. Bir olay kötü bir şekilde topluma mal edilerek toplumda önyargıların oluşmasında ve toplumdan yabancılaşmasında dedikodunun etkileri görülebilir. Atılğanın öykülerinden olan *Dedikodu* öyküsü ise dedikodu olgusunun okuyucuya aktarıldığı bir öyküdür. *Dedikodu* adlı öyküde olaylar üç kişi (Küçük Gelin, Koca Gelin ve Fadimaba) tarafından anlatılmaktadır. Uzamın küçük bir köy olduğu bu öyküde, olaylar çabuk yayılmakta ve en önemlisi de değiştirilerek ve yorum katılarak anlatılmaktadır. Öyküde sözü geçen dedikodular da ağırlıklı olarak toplumdaki bireyleri ötekileştirme üzerinedir.

“-Aba, senin Mürvet sümük yiyor, dedi. Kaç kere gördüm; hap gibi burnundan çıkarıp çıkarıp yiyor.’ Bula bula bu kalabalıkta mı buldun söyleyecek! Hep kıskançlık. Kendi çocuğu yok. Kız daha on birinde. Büyüyünce dünürcü gelmesin diye söyler.” (Atılğan, 48)

Figürler tarafından yapılan dedikoduların insanların özel hayatına ve toplum içerisindeki yerine yönelik eleştiri olmasıyla beraber, bir açıdan da aşağılamaya yönelik olmasıyla beraber, toplumdaki bireyleri farklılaştırmasını ve dışlanmasını sağlar. İnsanların yaptıkları dedikodular insanların durumunu toplumun içindeki diğer insanların durumuyla karşılaştırmak içindir. Burada da dedikodu aşağılamaya yöneliktir ve bu şekilde de yalnızlığın sebebinin temellerini oluşturan bir faktör haline getirir.

Kümesin Ötesi adlı öyküde, kümes bir toplumu temsil eder ve içindeki kümes hayvanları da toplumu oluşturur. Toplumda karşılaşılan çekişmeler okuyucuya aktarılır. Dedikodu ile hayvanların birbirini çekiştirmeleri de süregelen bir olgudur.

“Arada bir horoz acı acı bağılıyor sıkıntısından. Yanımdaki tavuk yan gözle bakıyor. Heh, heh’ diyor alaylı alaylı. Belli o da sevmiyor bu horozu. Uzak horoz

sesleri ona da hoş geliyor. Ben de 'Heh, heh' diyorum içimden. 'Pis, kötü seni. Sesi kısılması geberesi seni.' Horoz habersiz, kanatlarının altını gagalıyor."(Atılğan, 41)

Horoz, kümeste seilmeyen, çekinilen ve korkulan bir figürdür. Kümesteki baskın hayvan olması nedeniyle sürünün içine karışmamıştır ve kötünün sembolüdür. Toplumdan ayrıştığının anlaşılması diğer hayvanların horozun arkasından konuşması ile anlaşılır. Horozu yalnızlaştırmaları ve ayrıştırmaları, onun hakkında yaptığı dedikodular aracılığıyla gerçekleşir. Horozun arkasından beddualarda bulunmaktadır ve kötü özelliklerini de dile getirmektedirler. Horozun hiçbirinden haberdar olmaması ise dedikodunun “arkadan konuşma” niteliğini karşılar.

3.SONUÇ

Yusuf Atılğan'ın “Bütün Öyküleri adlı yapıtında yalnızlık izleği, figürler üzerinden işlenmiştir. Çalışmada eleştirel bir bakışla içinde bulunduğu toplumda yalnızlaşan bireyler değerlendirilmiştir. Yalnızlık, bireysel sebeplerden öte gelen yalnızlık ve toplumsal sebeplerden öte gelen yalnızlık olarak ele alındığı anlaşılmıştır.

Yalnızlığın bireysel sebepleri odak figürün kişisel yapısıyla ilişkilendirilmiştir. Bu çalışmada yalnızlığın sebeplerinden olarak belirtilmiş bireysel sebepler ise toplumdan farklı bir düşünce yapısına sahip olmak, bireysel tecrübeler, fiziksel farklılıklar ve statü olarak ele alınmıştır. Bireyin topluma aykırı hareket etmiş olması ise, bireyin toplum tarafından dışlanmasına sebep olmuştur. Bu öğelerin ortak noktası ise merkezlerinde bireyin bulunmasıdır. Öykülerde birey ön plana çıkmıştır. Öykülerde bireyin ortaya çıkmasını sağlayan anlatım teknikleri, çalışmada iç monolog, bilinç akışı gibi tekniklerle sağlanmış olduğu tespit edilmiştir.

Yalnızlığın oluşmasındaki diğer sebepler içinde toplumsal nedenler gösterilmiştir. Çalışmada bu olgu, bireyin kendini dışlamasının aksine toplumun bireyi dışlaması ile ortaya çıkar. Toplum tarafından dışlanmanın örnekleri ise ön yargılar, kıskançlık ve dedikodu başlıkları altında incelenmiştir. Bireyin toplumun düzenini bozması, toplumda ortaya çıkan yalnızlığın sebebi olarak değerlendirilmiştir. Toplumun bireyi dışlamasında ise bireye farklı özellikler yüklemesi rol oynar. Bunlar sıfatlar takmak, uygunsuz yakıştırmalar yapmak, asılsız dedikodular çıkarmak, bireydeki bazı üstünlüklerin toplum tarafından kışkırtılması, toplumun bireyi yalnızlaştırma sebepleri olarak belirlenmiştir.

Yusuf Atılgan'ın Bütün Öyküleri adlı yapıtında bireyler, bireysel ve toplumsal nedenlerle uzaklaştıkları ve yalnızlaştıkları görülmüştür. Bireysel nedenlerle yalnızlaşma bireyin kendine ve kişilik özelliklerine bağlı olduğu belirtilmiştir. Toplumsal nedenlerle yalnızlaşan bireylerin olduğu öykülerde ise toplum düzeni ve bireyin anlayışı arasında karşılaştırma yapıldığı görülmüştür.

4.KAYNAKÇA

- Atılgan, Yusuf, Bütün Öyküleri, Can Sanat Yayınları, 2017
- Akatlı, Füsun, Öyküleriyle Yusuf Atılgan, İmge Öyküler Sayı 2, Nisan-Mayıs 2005,
https://www.imge.com.tr/imgeoykuler/2/fusun_akatli.pdf